

Dr. M. Verduin, Zeist

Rechtvaardig voor God

(Lukas 15, 18 en 19)

Bijna is het weer zover: 31 oktober. Deze datum staat voor 'Hervormingsdag'. Jaartal 1517. Maarten Luther. Rechtvaardiging door het geloof alleen. Vooral door de brief van de apostel Paulus aan de Gemeente van Jezus Christus te Rome heeft de Heilige Geest de Kerk der eeuwen geleid en onderwezen in het belijden en beleven van dit heilgeheim.

Maar ook Paulus' metgezel, Lukas de evangelist, mocht hierover in verhaaltrant een boekje opendoen. Bijvoorbeeld in een tweetal gelijkenissen.

"Een vader had twee zoons", zo vertelt Jezus. En even verderop: "Twee mensen gingen op naar de tempel" (Luk. 18:9). Daar komen ze: "Al de tollenaars en zondaars" (15:1,2). Tot Jezus. Wij zien het gebeuren: de jongste zoon komt thuis. De oudste is woedend. Alles wat hem dwarsziet, gooit hij zijn vader naar zijn hoofd. Wij horen de Farizeërs en de Schriftgeleerden mopperen: "Deze ontvangt de zondaars en eet met hen". Schande!

Wat een verschil. De jongste zoon zegt: "Vader, ik heb gezondigd ..." De oudste: "Zie, ik dien u nu zoveel jaren en ik heb nooit uw gebod overtreden". De een bidt: "O God, wees mij, de zondaar, genadig!" De ander: "O God, ik dank U, dat ik niet ben als de andere mensen (...) en als deze tollenaar". De jongste zoon heeft last van zijn éigen zonden en de oudste is gefixeerd op de zonden van zijn broer.

Niet zomaar vertelt Jezus een gelijkenis met het oog op hen "die bij zichzelf vertrouwen dat zij rechtvaardig zijn". Dat zijn de 99 rechtvaardigen, die de bekering niet nodig hebben (15:7). Zij hebben geen hart voor Vader en dus niet voor hun broeder. Zij komen in de kerk met de onderscheiding die zij zichzelf hebben opgespeld. Zij gaan naar huis zoals zij gekomen zijn. Ga je dan even af!

En dat andere 'soort'? Dat komt, schoorvoetend, schuldbeladen, schuldbelijden en gaat bevrijd, huppelend van zielevreugd, huiswaarts.

"Ik zeg u"! Woord van Jezus. Deze (tollenaar) gaat niet af. Hij is vrijgesproken. Eenvoudig: "Uw zonden zijn u vergeven". "Welgelukzalig" is zo iemand (Ps. 32). Gerechtigd! Alleen door het geloof, zonder de werken der Wet. "Dan ga ik op tot Gods altaren, tot God, mijn God, de bron van vreugd".

Heeft de Wèt nu afgedaan? Integendeel. Die komt eerst nu goed op haar plaats. In Christus, die ons geworden is rechtvaardiging en heiliging. Zie het in het leven van de tollenaar Zacheüs (19). Wanneer Jezus bij hem te gast is, lopen de omstanders alweer te mopperen. Jezus echter 'rechtvaardigt' Zacheüs. Dat is wat God met goddelozen doet. Wanneer Hij vrijspreekt, wie

Inhoud

Rechtvaardig voor God 169
Dr. M. Verduin, Zeist

**Paul Gerhardt
en zijn liederen (V, slot)** 170
Dr. A. Noordegraaf, Ede

**Korte levensgeschiedenis van
Heinrich Andreas Lütge (I)** 172
T. van Es, Alblasserdam

**Zorgelijke ontwikkelingen
in de wereld van nú** 174
Dr. H. Klink

Hoe lief heb ik Uw wet 175
Dr. W. Aalders (1909 - 2005)

Het kan verkeren 176
Dr. Ir. J. van der Graaf, Huizen

Rectificatie 176

Een woord van Maarten Luther

Dat moet ons vrolijk maken, dat wij weten dat Christus bij de Vader is. Het dient ertoe dat er wat groots gaat plaatsvinden. Hij zal regeren en daarin ligt het geheim om in lijden en zorg niet treurig te zijn. Waar leer ik die kunst? Hier! Want Christus is bij de Vader zodat niemand u schade aan kan doen of ook zelfs maar een vingerbreed verder kan gaan dan Christus wil.

zal dan veroordelen? Wat de Here zegt, dat is waar!

Hoe kan dit toch? God rekent mij toe – uit louter genade – de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid van Christus (Heidelbergse Catechismus, antwoord 60).

Het vervolg bewijst de echtheid. De tollenaar zegt: Ik heb mijn naaste bedrogen én ... ik ga het goedmaken. Zo gezegd, zo gedaan. En niet zo zuinig!

Zo blijkt de rechtvaardiging in de praktijk van het alledaagse leven.

Paul Gerhardt en zijn liederen (V, slot)

In een van de vorige artikelen wees ik er op dat de grote componist Johann Sebastian Bach verschillende keren gebruik gemaakt heeft van teksten van Gerhardt. De koralen nemen als gemeenteliederen in zijn Cantates en Passionen een grote plaats in. Ik wees al op het beroemde *O Haupt voll Blut und Wunden* in de Mattheüs Passion, een koraal dat door het koor gezongen wordt na de woorden van de evangelist over de geseling en de bespotting door de soldaten (Matth. 27: 27-31). Ook andere liederen van Gerhardt vinden we in de Passionen terug, onder meer enkele strofen van het lied *O Welt, sieh hier dein Leben*. Van de vijftien strofen zijn er helaas maar drie in het Liedboek terecht gekomen in een nogal vrije weergave (Gez. 193). Die vrije weergave geldt gelukkig niet voor de bekende strofe die begint met de woorden *Ich bins, ich sollte büßen!*, door Bach in de Mattheüs Passion opgenomen na de woorden van de evangelist: Ben ik het, Here? Maar ook Gerhardts misschien wel meest bekende gedicht *Befiehl du deine Wege* vinden we als koraal in de Mattheüs Passion terug. Zowel in de Hervormde Bundel van 1938 als in het Liedboek is als melodie gekozen voor een compositie van de Nederlandse componist en organist Johannes Gijsbertus Bastiaans (1812-1875). In de Mattheüs Passion wordt dit

koraal gezongen op de wijs van *O Haupt voll Blut und Wunden*, een melodie van Hans Leo Hassler.

Een lied van vertrouwen

Het lied is een meditatie op Psalm 37:5 "Wentel uw weg op de Here en vertrouw op Hem. Hij zal het maken."

Wie de Duitse tekst van dit psalmwoord naast de tekst van Gerhardts lied legt, ontdekt iets bijzonders. De beginwoorden van elke strofe vormen achter elkaar gelezen de hierboven geciteerde psalmwoorden. We spreken in zo'n geval van een acrostichon (van *akros* = toegespitst en *stichos* = vers). In het Liedboek zijn van de twaalf strofen er acht in vertaling opgenomen. Die vertaling is van de hand van de negentiende eeuwse predikant en hoogleraar Bernard ter Haar (1806 – 1880).

Het lied getuigt van een sterk geloof in Gods voorzienigheid en zijn leiding in het leven van zijn kinderen. Dat is in de moderne theologie omstreden, niet in het minst door de venijnige manier waarop iemand als Maarten 't Hart er zijn pijlen op heeft afgeschoten. Men hekelt het gemak waarmee mensen spreken over leiding, over het feit dat alle dingen uit Gods hand ons toekomen. Dat zou getuigen van een vlak en te optimistisch geloof in de voorzienigheid. Maar wij moeten van de belijdenis van de kerk geen karikatuur maken. Zondag 10 van de Heidelberger moet niet losgemaakt worden van zondag 9 waar de Vader van onze Here Jezus Christus beleden wordt als Schepper en Onderhouder en evenmin van zondag 1 over de enige troost in leven en sterven. Onze vaders hebben de troost van Gods voorzienigheid beleden aan de voet van het kruis. Zij wisten in een tijd van vervolging, een tijd waarin velen moesten vluchten voor de inquisitie, zich gedragen door Gods leiding en in zijn bescherming wel bewaard. In de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt de macht van onze goedertieren, hemelse Vader beleden tegenover de satanische machten die de gelovigen bedreigen.

Ook Gerhardt weet van Gods regering: *Gott sitzt im Regiment*, God regeert! En deze God is geen vage macht, maar Degene die om Christus' wil onze God en Vader is. Daarom zal een christen niet op zijn eigen werk vertrouwen, maar rusten in Gods werk. Welke

Colofon

Ecclesia, voorheen 'Kerkblaadje', is een uitgave van de Stichting Vrienden van Dr. H.F. Kohlbrugge en verschijnt zaterdags om de veertien dagen.

Redactie: Drs. M. den Admirant, Ds. J.K. Vlasblom, Mw G.M. van Ommen-Middelkoop

Eindredactie: Ds. L.J. Geluk en Dr. H. Klink

Vaste medewerkers:

Drs. J.G. Barnhoorn, Dhr. T. van Es, Dr. R. Fernhout, Drs. H.J. Lam, Dr. M. Verduin en Ds. I.J. Wisse.

Redactieadres: Dorpsweg 11, 4223 NA Hoornaar, tel. 0183-581321

Internet-adres: www.ecclesianet.nl

Abonnementprijs: € 21,- per jaar

Adreswijzigingen, abonnementen en administratie:

gm.v.ommen@kpnplanet.nl of Baron Bentinckstraat 51,

7731 EK Ommen, tel. 0529 456729,

Postbankrekeningnr. 88 71 47

Adm. Ecclesia/Kerkblaadje te Ommen of

Bankrekeningnr. 34.89.69.619 t.n.v.

St. Vrienden van Kohlbrugge te Ommen

Druk: drukkerij Ridderprint, Ridderkerk

gebeurtenis tot het ontstaan van dit lied geleid heeft, weten we niet. Maar we zullen ook bij het zingen van dit lied moeten bedenken dat de dichter getuige is geweest van vele rampzalige situaties en dat de sporen van leed en nood diep door zijn eigen leven heen gingen. Daarom is de kritiek die dit vertrouwen als te makkelijk afdoet, er naar mijn overtuiging naast. Ik voeg daar nog twee argumenten aan toe.

Vooreerst staat Psalm 37 op de achtergrond. Ook dat lied spreekt van vertrouwen in een situatie waarin boosdoeners en goddelozen het de vromen moeilijk maken. Wellicht is de spanning in de psalm sterker aanwezig dan in het lied van Gerhardt, maar om hem recht te doen moeten we zijn woorden toch voortdurend lezen met de psalmttekst in gedachten. Terecht hebben exegeten zoals Valeton en Weiser er op gewezen dat het lied de grondtoon van de psalm treft.

In de tweede plaats herinner ik aan wat ik hierboven opmerkte over de melodie waar Bach gebruik van maakte. Het is goed om de associatie die deze melodie wekt met Christus' lijden en sterven vast te houden. Ook al noemt Gerhardt in dit gezang nergens de naam van Christus, we doen hem geen onrecht als we zeggen dat op de achtergrond van dit lied het kruis staat. Vertrouwen is altijd aangevochten vertrouwen dat alleen maar steunt op het werk voor ons volbracht.

Geen goedkope troost

Ik stip enkele momenten uit dit lied aan. Waarom kan de dichter ons opwekken om onze wegen – bekend bijbels beeld voor het leven – toe te vertrouwen aan God, de Schepper die wolken, lucht en winden wijst spoor en loop en baan? Het antwoord is de belijdenis van strofe 3 aangaande de trouw en de genade van God, de hemelse Vader. In een cultuur waarin de wetenschap niet wil weten van een ingrijpen van God in natuur en geschiedenis is zo'n belijdenis van Gods werk in schepping en onderhouding een tegendraads geluid. Maar is de geloofsblik op de werkelijkheid niet reëler dan de afgeplatte kijk op het leven van vele tijdgenoten? De dichter weet, getuige strofe 4, dat de Here vele wegen en middelen heeft. Gods doen is louter zegen en zijn gang met licht omstraald. Ik geef toe dat zulke regels, losgemaakt van de levenservaring van de dichter, goedkoop kunnen klinken. Maar vertolken ze niet wat menig kind van God door de strijd heen toch heeft leren nazeggen? Moeten deze regels niet gelezen worden tegen de achtergrond van Paulus' woorden uit Romeinen 8:28? Daarbij komt dat in de strofen 5 en 6 die in Gezang 427 ontbreken, de dichter er wel degelijk blijk van geeft de nachtzijden van het leven te kennen:

Und ob gleich alle Teufel

*hier wollen widerstehn
so wird doch ohne Zweifel
Gott nicht zurücke gehn.*

De tegenkating van alle duivelen samen, alle demonische krachten en machten kunnen Gods werk en zijn zorg niet tegenhouden. Wat Hij zich voorgenomen heeft, zal Hij ook bereiken! Zijn heilsplan wordt volvoerd. Daarom kan de dichter in strofe 6 de arme ziel opwekken te blijven hopen:

*Gott wird dich aus der Höhle
da dich der Kummer plagt,
mit großen Gnaden rücken.²*

Strijd en overwinning

Het beeld van de Höhle doet denken aan de spelonk van Psalm 142. Al word je daar geplaagd door verdriet, God weet je er uit te bevrijden op zijn tijd en zal je weer voeren in het zonlicht van de vreugde. Jij regeert niet, staat er in strofe 7, maar God leeft en regeert. Daarom is het parool: moed houden. Daarop volgt dan het bekende "Laat Hem besturen, waken, 't is wijsheid wat Hij doet." Zo gelezen in het verband is dit allesbehalve een goedkoop 'Alles sal reg kom', maar veel meer de belijdenis van het 'nochtans' van het geloof in Hem die *ein weiser Fürst is*. De dichter weet dat Gods hulp menigmaal uit schijnt te blijven. De nacht kan zo donker zijn dat het wel lijkt alsof er geen lichtstraal meer in doordringt. De wat vrije vertaling in Gezang 427:6 heeft de teneur van Gerhardts lied treffend weergegeven. Het mag dan lijken alsof God zich van je heeft afgewend, blijf op Hem vertrouwen. Je zult ervaren dat Hij je doet aanschouwen wat je het minst verwacht.

In strofe 11 horen we de toon van de overwinning. Er wacht een kroon voor wie blijft vertrouwen. De woorden doen je denken aan wat we in de zeven brieven uit Openbaring 2 en 3 lezen, de belofte aan het adres van hen die in de strijd van het geloof overwinnen. Ook het beeld van de palmtak roept die gedachte op:

*Gott gibt dir selbst die Palmen
in deine rechte Hand
und du singst Freudenpsalmen
dem, der dein Leid gewandt.³*

Vreugdepsalmen op Hem die een keer brengt in je leed. Maar zo ver is het nu nog niet. De vreugde is getemperd door leed en aanvechting. Vandaar dat de laatste strofe – vers 8 in de vertaling – een gebed is dat de Here een einde make aan alle nood en de smeekgebeden hoort. De dichter kent zijn zwakheid. Daarom bidt hij:

*Stärk unsre Füß und Hände
und laß bis in den Tod
uns allzeit deiner Pflege
und Treu empfohlen sein.⁴*

Wat kan een mens in strijd en spanning beter doen dan zich aanbevelen aan de zorg van deze God die ons tot in de dood bewaart en ons deel geeft aan het rijk van de heerlijkheid?

Kort voor zijn levenseinde in maart 1676 stelde Gerhardts een testament op, waarin hij God dankt voor de gaven die Hij hem geschonken had en zijn zoon op het hart bindt theologie te studeren en de lutherse belijdenis trouw te blijven. Het document is opgesteld in de schaduw van zijn levenseinde, maar is tegelijk een document waarin hij, door het leven gelouterd, getuigt van de komende heerlijkheid die hij verwacht.

Gerhardt liet weinig aardse goederen na, maar hij leeft niettemin voort in zijn liederen die hij ons als een rijke erfenis heeft nagelaten. Zijn houding in het ker-

kelijk conflict roept gemengde gevoelens op. Maar dat neemt niet weg dat hij in de kerkgeschiedenis voortleeft als een van de grote kerklieddichters van de Reformatie.

A. Noordegraaf, Ede

Noten

1. Gezang 193:3: Ik ben het, ik moest boeten.
2. Vertaling : Ook al willen alle duivels verzet bieden, God zal zonder twijfel niet wijken. God zal u uit de spelonk waar het verdriet u plaagt, uitrukken in zijn genade
3. Vertaling: God geeft u zelf de palmtakken in uw rechterhand en gij zingt vreugdepсалmen voor Hem die uw leed ten goede heeft gekeerd.
4. Vertaling: Sterk onze voeten en handen en laat ons tot in de dood altijd aanbevolen mogen zijn aan Uw zorg en trouw.

Korte levensgeschiedenis van Heinrich Andreas Lütge (I)

Nog maar weinig lezers zullen zich herinneren dat in het *Kerkblaadje* van 1952¹ een artikel heeft gestaan waarin door Fr. von der Mühlen, in leven ouderling van de Niederländisch-reformierte Gemeinde te Elberfeld, een en ander uit het leven van H.A. Lütge werd meegedeeld. Deze vader van de latere predikanten H.A.J. Lütge en B. Lütge had een bewogen geschiedenis meegemaakt, waard om nog eens, en nu wat anders en uitgebreider, verteld te worden, dit naar aanleiding van het verhaal dat nog steeds in de familiekring leeft. Voor verdere informatie over vader en zoons Lütge verwijs ik u graag naar het prachtige boek van de heer M. den Admiraant *Discipelen van Kohlbrugge*. Daar mij nieuwe gegevens ter hand werden gesteld, kan ik ditmaal een drietal brieven aan het reeds bekende verhaal toevoegen, waardoor ons een belangrijke blik wordt gegund in het toenmalige verkeer van christenen onderling. Twee kleindochters van ds. B. Lütge, mevrouw G. Esch en mevrouw E. Rohde - Esch, waren zo vriendelijk mij alle authentieke documenten en brieven over deze kwestie te schenken. Vandaar deze hernieuwde aandacht aan hun overgrootvader. De vertaling uit het Duits is van mijn hand.

Het was in het jaar 1832

In de werkkamer van het opleidingsseminarium voor onderwijzers in Wolfenbüttel zaten de seminaristen samen ijverig te studeren. Plotseling werd de stilte onderbroken. Eén van de jonge mannen is opgesprongen. Het boek dat hij aan het lezen was, vliegt door de kamer en luid roept hij: "Dinter is een zwijn!" Heftige tegen-

spraak volgt. Wat een aanmatigend oordeel weer van deze Lütge over de zo invloedrijke pedagoog Dinter! Zij kennen Lütge wel, de altijd ouderwetse, die altijd met een kwaad is, juist dan, wanneer de menselijke maatstaf naast het boek van de Bijbel gelegd wordt. Voor hem is de Bijbel onverkort geldig, al is de wetenschap tot erkenning gekomen, dat de rede de maat van alle dingen is en alles, wat is, zich uit logisch kenbare gevolgtrekkingen ontwikkeld heeft. In het leerboek, dat Lütge in zijn hand had, vond de mening van de directeur van het seminarium een bevestiging, volgens welke volstrekt de mogelijkheid bestond, dat Jezus als het kind van een hoer geboren zou zijn. Het waren contrasten: deze directeur, de man, van wie de beslissing over het verdere verloop van de beroepskeuze van zijn scholieren afhing en deze uit geringe betrekkingen afkomstige seminarist. Wie was hij?

Heinrich Andreas Lütge werd op 1 oktober 1808 geboren als zoon van meestersmid Ernst Georg Lütge en Anna Elisabeth geboren Köchy. Hij was de oudste van zes kinderen en groeide met hen in de vrome sfeer van het ouderlijke huis op. Reeds vroeg had hij het verlangen onderwijzer te worden. Toen duidelijk werd, dat hij de nodige begaafdheid voor dit beroep had, verliet hij het ouderlijke huis om in Braunschweig en later in Wolfenbüttel de scholen te bezoeken die ter voorbereiding nodig waren. Na vijfjarige opleiding werd hij als negentienjarige als hulponderwijzer aangesteld, bezocht echter verder het seminarium, omdat het hem ter volmaking van zijn opleiding nodig scheen. De rationalis-

tische geest, die in het seminarium heerste, had Lütge aanvankelijk niet zo opgemerkt. Hij kwam daar tegen in opstand door de omgang met christenen, die zich zowel in Braunschweig als in andere delen van Duitsland tegen de geest van de tijd teweer stelden. Hij werd aangespoord, alles wat hij leerde, uit Gods Woord te beproeven en het Woord getrouw door te geven. Hij kon niet anders dan datgene, wat hij als overeenkomstig de Schrift erkende, in het godsdienstonderwijs aan de kinderen doorgeven. Zijn verzet kon op den duur niet onopgemerkt blijven.

Op een dag kwam de directeur onverwachts tijdens de godsdienstles binnen. Lütge sprak juist over de uitleiding van de kinderen Israëls uit Egypte en hun wonderbare bewaring in de woestijn. Tijdens de les werd er geen protest gehoord, maar Lütge had aan de houding van zijn superieur duidelijk diens ontevredenheid bespeurd. Hij kon daarom niets goeds verwachten toen hij de volgende morgen bij hem ontboden werd. Er werden hem tien vragen overhandigd die hij met 'ja' of 'nee' moest beantwoorden. Lütge wist wat er op het spel stond. Hij kreeg enige tijd om rustig na te denken en moest na drie dagen het resultaat laten zien. Lütge zocht de antwoorden in de Schrift en binnen de gestelde termijn kwam het volgende:

Vraag 1: Bestaat er een in persoon rondwandelende duivel? Antwoord: Ja, er bestaan een als geestelijk persoon rondwandelende duivel (satanas) en legioenen van zijn engelen. – 1 Petrus 5:8, Markus 5:9-12, Lucas 11:24.

Vraag 2: Kan deze aan mensen verschijnen en hen tot het kwade verleiden? Antwoord: Ik geloof, dat deze aan de mensen kan verschijnen, 2 Korinthe 11:14, maar ik heb hem nooit gezien en leer de mogelijkheid van zijn verschijning niet. Dat de duivel de mensen verleidt en zelfs de uitverkorenen tot het kwade verzoekt, dat getuigen de volgende uitspraken van de Heilige Schrift: Mattheüs 4:3-14, Markus 4:15, Lucas 22:31, Efeze 2:2, Efeze 6:11-12.

Vraag 3: Is alles, wat in de Heilige Schrift in het Oude en Nieuwe Testament staat, woordelijk door de Heilige Geest aan de schrijvers ingegeven? Antwoord: Jazeker, alles, of het nu over de aardse of de hemelse dingen gaat. Want de heiligen Gods hebben gesproken, gedreven door de Heilige Geest. 2 Petrus 1:20-21, Jesaja 34:16. Dus of het nu over aardse of hemelse dingen gaat, zo is zij onfeilbaar en waarachtig.

Vraag 4: Is alles, wat in de Bijbel staat, letterlijk en woordelijk te geloven? Antwoord: Niet alles. Want de Heere zegt: "Voor hen, die buiten zijn, geschiedt het allemaal door gelijkenissen." Markus 4:11. Zo houd ik bijvoorbeeld Markus 4:3-8 voor een gelijkenis, echter de

uitlegging van de Heere in Markus 4:14-20 geloof ik letterlijk en woordelijk.

Vraag 5: Onderwijst de seminarist Lütge alleen het ware christendom en zijn alle overige leraars aan het seminarium alhier dwaalleraars? Antwoord: Zolang ik bij de heilzame woorden van onze Heere Jezus Christus blijf en bij de leer van de godzaligheid – 1 Timotheüs 6:3 – zolang onderwijs ik goed. Wie echter niet bij deze leer blijft, het Woord van God niet gelooft en het eigenmachtig vervalst – 2 Korinthe 4:2 –, wie dus God – 1 Johannes 5:10 – en Hem, Die Zichzelf de Waarheid noemt – Johannes 14:6 – tot een leugenaar en bedrieger maakt, is een dwaalleraar, hoe hij dan ook verder genoemd wordt.

Vraag 6: Onderwijzen de geestelijken in de stad alhier het ware christendom of niet?

Antwoord: Wanneer zij het Woord des kruises prediken alleen naar de maatstaf van de Heilige Schrift, onderwijzen zij het ware christendom. Doen zij het niet, maar prediken zij wijsheid van mensen, dan onderwijzen zij verkeerd.

Vraag 7: Ziet de seminarist Lütge zijn superieuren en medeonderwijzers voor kinderen van de duivel aan, wier omgang men moet mijden? Antwoord: Wie niet belijdt, dat Jezus in het vlees gekomen is – Johannes 1:14, 1 Johannes 4:3 –, en van de Heilige Geest is ontvangen – Lucas 1:35, Mattheüs 1:20 –, die is niet uit God. Zulke mensen spreken in de geest van de Antichrist, – 2 Johannes 7 – door wie zij gevangen zijn tot zijn wil – 2 Timotheüs 2:26. De omgang met zulke mensen moeten wij mijden – Romeinen 16:17, 1 Timotheüs 6:5, Titus 3:10, 2 Johannes 9:10 – doch alleen voorzover dit mogelijk is. Anders moeten wij, zoals Paulus zegt, uit de wereld gaan. Om niet in de strik van de boosheid te vallen, noem ik niemand; wie echter de schoen past, die trekke hem aan.

Vraag 8: Is het juist, mannen als Dinter, wier verdienste in religie en school door ieder onpartijdige wordt erkend, een zwijn te noemen en hun boeken het wegwerpen waard te verklaren? Antwoord: Ik houd mij eigenlijk niet verplicht, deze vraag te beantwoorden. Maar omdat Dinter, wanneer men zijn woord met het Woord van God vergelijkt, de Heilige Schrift vervalst heeft, zo mag men het gelovige Christenen niet kwalijk nemen, als zij hem tot diegenen rekenen, die de wijnstok Gods omwoelen en hem met Asaf – Psalm 80:14 – met een wild zwijn vergelijken. Ik kan er tenminste niet toe overgaan, Hem, Die ook voor mij gestorven is, voor een oplichter en een bedrieger te houden en Zijn apostelen voor valse getuigen – 1 Korinthe 15:15, 2 Korinthe 2:17 – te verklaren. Veelmeer houd ik hen voor oplichters, die mijn Heere en Zijn bloedgetuigen direct

of indirect zo noemen. Hen houd ik voor dwaas en door dwaling te gronde gericht, die zich wijzer achten – Mattheüs 11:16-19, Romeinen 1:22, Efeze 4:22, 1 Korinthe 1:18 – dan zij. Overigens is ieder boek, dat het Woord Gods tot een leugen maakt, meer dan waard weggevoerd te worden.

Vraag 9: Heeft de seminarist Lütge, op zijn geweten ondervraagd, de vragen overeenkomstig zijn volle overtuiging beantwoord en zal hij zich nooit anders laten onderwijzen? Antwoord: De voorliggende vragen heb ik met alle bedachtzaamheid overwogen en beantwoord. En ik zal mij alleen uit Gods Woord, en alleen hieruit, anders laten onderwijzen.

Vraag 10: Hoe zal de seminarist Lütge, in geval hem een onderwijzersbetrekking zal worden toevertrouwd, zijn toekomstige predikant beoordelen, als deze niet zoals hij (Lütge) zou geloven? Antwoord: Leert mijn toekomstige predikant het onvervalste Woord des kruises en geen wijsheid van mensen, dan zal ik hem voor een trouwe herder van de schapen van Christus verklaren. Doet hij dit niet, dan houd ik hem voor een valse herder,

die de kudde in verwarring brengt en in een vergiftigde weide leidt.

Tenslotte belijd ik, dat ik naar deze overtuiging, die men tegenwoordig 'sektarisch' noemt, de God mijner vadersen zó dien, dat ik alles geloof, wat er in de Wet en in de profeten en in het Nieuwe Testament geschreven staat – Handelingen 24:14 – en dat ik aan dit geloof trouw wil blijven, al zouden ook alle vervolgingen over mij komen die de Heere Zijn knechten heeft verkondigd. – Johannes 15:20, Lucas 21:16-17. Overigens, zolang volgens de landswetten de Augsburgse Confessie nog niet is afgeschaft, en daarmee een zuiver Christendom nog niet wettelijk tot een misdrijf is geworden, zolang protesteer ik heftig tegen elk eigenmachtig ingrijpen in de rechten van protestantse Christenen.

H.A. Lütge

Wat zou op deze vermetele taal de reactie zijn?

T. van Es, Alblisserdam

Noot

1. Het Kerkbladje d.d. 16 februari en 1 maart 1952.

Zorgelijke ontwikkelingen in de wereld van nú

De ontwikkelingen van de laatste weken laten zien hoe precair de situatie in de wereld is en vooral dat het erop lijkt dat de 'Koude Oorlog' herleeft.

Kort na 11 september 2001 zei de president van Rusland, Poetin, dat de aanslag op de Twin-towers hem diep hadden geraakt. Hij vertrouwde een journalist toe: "Bij het zien van de beelden, heb ik geweend." De verstandhouding met het Westen was in de maanden daarop buitengewoon goed en president Bush gaf hoog van hem op: "Ik heb hem in de ogen gezien, en ik vertrouw deze man." Er leek in Rusland een nieuwe wind te waaien: er was na de bange jaren van het communisme vrijheid, Poetin bracht na de periode Jeltsin zin voor orde. Hij zag kans op economisch gebied het land uit het slop te halen. De kerk genoot vrijheid en de president zelf presenteerde zich als gelovig. Poetin pleitte voor een wereldwijde, gezamenlijke aanpak van het terrorisme. Internationaal was men het eens.

In de jaren daarna is er in dit alles grote verandering gekomen. Over de oorzaken wil ik niet te veel schrijven. In ieder geval heeft de oorlog in Irak niet bijgedragen aan die goede verstandhouding. Feit is dat de stemming geheel is omgeslagen.

Dit laatste was vorige week goed zichtbaar, toen president Poetin, daags voor een bezoek aan Teheran, Duitsland aandeed. Na het onderhoud met bonds-

kanselier Merkel gaven beiden een persconferentie. De lichaamstaal van beiden maakte veel duidelijk. De verkoudheid van mevrouw Merkel kan een rol gespeeld hebben – maar zij stond er duidelijk aangeslagen. Poetin stond er daarentegen als een speler die zijn spel gespeeld had en zijn troeven op tafel had gelegd. De gesprekken binnenskamers moeten in een zeer onaangename sfeer gevoerd zijn.

De dag erop was Poetin in Iran. Zoals de laatste jaren vaker gebeurde, maakte hij duidelijk dat Rusland Ahmadiniazad de hand boven het hoofd wil houden, omdat het zegt te geloven in de vreedzame bedoelingen van Iran in de bouw van nucleaire installaties. Helaas wordt deze goedgelovigheid niet ondersteund door de woorden die Ahmadiniazad regelmatig richting Israël uit.

Daar komt bij dat de ontwikkelingen in Rusland zorgelijk zijn. Hoe is het met de democratie gesteld en hoe zal het gaan als er straks een nieuwe president is? Zal hij wellicht niet meer zijn dan de stroman van Poetin, die de weg al gebaad lijkt te hebben naar een toekomstig nieuw presidentschap? Hij wordt daarin gesteund door een groot deel van de bevolking, die dankzij hem, een zekere rust en welvaart geniet. Poetin heeft bovendien beschikking over grote hoeveelheden gas en olie, waarmee hij het Westen, die dat niet heeft, onder druk kan zetten.

Vanuit die riante positie heeft hij grote ergernis geuit over het raketschild dat Amerika wil opstellen in het oosten van Europa, op het grondgebied van voormalige bondgenoten van Rusland. Dit alles kan heel gemakkelijk leiden tot een nieuwe wapenwedloop en daarmee, zoals gezegd tot een nieuwe Koude Oorlog. Poetin lijkt daarvoor te gaan. Op allerlei manier probeert hij zijn en Ruslands macht te vergroten. Ik vermoed dat dit besef van het gezicht van mevrouw Merkel af te lezen viel. Ook vermoed ik dat zij dit gecommuniceerd heeft naar Amerika, waar president Bush, al een dag na het bezoek van Poetin aan Iran, waarschuwend woorden sprak. Hij had het zelfs over de mogelijkheid van een derde wereldoorlog. De haard daarvan zou komen te liggen bij Iran. Israël en Amerika, dat maakte hij duidelijk, kunnen niet werkeloos toezien, dat dit land de beschikking krijgt over kernwapens.

Hoe dit alles zal aflopen? Duidelijk is dat er op diplomatiek vlak veel, heel veel te doen valt. In dit licht gezien is het niet bepaald verstandig dat uitgerekend in dit sta-

dium het Amerikaanse congres, ondanks Bush' bezwevende woorden, de Turken tegen de haren instreek, terwijl president Bush persoonlijk ditzelfde deed aan de Chinezen.

Al met al is er veel reden tot zorg en stapelen de vragen zich op. Wordt het Westen opnieuw gedwongen om in de termen van de Koude Oorlog te gaan denken? Wordt de situatie even gespannen als vóór de Perestrojka? En dat terwijl de olie op gaat raken en het Westen er een vijand bij heeft: het terrorisme? God geve ons juist nu wijze en moedige politici.

Vooraf vraag je je af: wanneer, wanneer komt er eens een einde aan dit hele menselijke bedrijf? Het beste antwoord komt uit de Bijbel. De zonde is machtig en er is er slechts één die haar kan verslaan. Christus zelf. Dus de vraag 'wanneer?', wordt alleen beantwoord met: bij Zijn wederkomst. Als die aanstaande zou zijn – wat een zegen zou dát zijn!

H. Klink

Hoe lief heb ik Uw wet*

Wat de wet van God is, wordt ons in de Schrift, die schatkamer van onvergankelijke waarheden, duidelijk gezegd, en dat niet alleen in het Oude Testament. In het eerste hoofdstuk van het Evangelie van Johannes lezen wij: "De Wet is door Mozes gegeven." En Mozes heeft die Wet niet verzonnen, maar haar op de heilige berg Sinaï van de Here God zelf ontvangen en haar als goddelijke proclamatie uitgevaardigd aan het volk Israël. Die gebeurtenis is in de volle zin van het woord: voltooid verleden tijd. Daar blijft het dus bij. Daar zijn wij voor immer aan gebonden. Wie die Wet ter zijde schuift, is wetteloos. Hij weet niet wat Gerechtigheid is.

Dat onze eeuw zonder wet en zonder gerechtigheid zou zijn, kan men niet volhouden. Misschien méér nog dan begrippen als vrijheid en solidariteit beheerst het woord 'gerechtigheid' de geesten. Het heeft zelfs een brisante, licht ontvlambare gevoelswaarde. Het kan de massa in beweging brengen en regeringen doen vallen. Dat dit gerechtigheidsbewustzijn niettemin niet zelden de christenheid benaauwt, vindt zijn oorsprong in het feit dat het een gerechtigheid is, die put uit een andere bron dan de Wet van God en daardoor vreemd is aan de Wet "ons door Mozes gegeven". Een treffende illustratie daarvan is de *Verklaring van de rechten van de mens en van de burger* in 1789 in de Franse Revolutie.

Het bijzondere van de Wet van God en van de Bijbelse Gerechtigheid is de nauwe betrekking met de

schepping. In wezen is de Wet Gods een proclamatie van de Here God als Schepper van hemel en aarde. De schepping is gegrond op Gods gerechtigheid, gegrond op zijn bestendige wil en trouw. "Want des Heren woord is waarachtig en al zijn werk geschiedt in trouw. Hij heeft gerechtigheid en recht lief, de aarde is vol van de goedertierenheid des Heren" (Psalm 33: 4, 5). De Bijbel bevat veel lofzangen op de schepping als Gods bouw-werk, als een orde van Gods Wijsheid en Gerechtigheid. Men lezer er Psalm 19, Psalm 89, Psalm 104 en Psalm 147 op na! (...)

Wat wij ons onder die orde van Wijsheid en Gerechtigheid hebben voor te stellen, daarvan geven ons de eerste hoofdstukken van het boek Genesis (Genesis betekent: wording, oorsprong, begin) een indruk. Wij lezen er dat de Here God de levende wezens schiep "naar hun aard." Elk schepsel heeft dus een ingeschapen eigenheid, die het vastheid en bestendigheid geeft in het scheppingsgeheel. De Schepper handelt met zijn schepselen overeenkomstig hun aard. "Aller ogen wachten op U en Gij geeft hun te zijner tijd hun spijs; Gij doet uw hand open en verzadigt met welbehagen al wat leeft" (Psalm 145: 15 en 16).

Hoe waar is het woord van een middeleeuws kerkvader, dat de Here God met zijn schepselen omgaat 'cum magna reverentia', met grote eerbied! Binnen de schepping schenkt de Gerechtigheid het schepsel wat het naar zijn aard behoeft. "Ziet naar de vogelen des hemels:

zij zaaien niet en maaien niet en brengen niet bijeen in schuren, en toch voedt uw hemelse Vader die; gaat gij ze niet verre te boven? Let op de leliën des velds hoe ze groeien; zij arbeiden niet en spinnen niet; en Ik zeg u: dat zelfs Salomo in al zijn heerlijkheid niet bekleed was als een van deze. Indien nu God het gras des velds, dat er heden is en morgen in de oven geworpen wordt, zó bekleedt, zal Hij u niet veel meer kleden, kleingelovigen?" (Mattheüs 6: 26 – 30). Veilig besloten binnen de orde van Gods Wijsheid en Gerechtigheid zijn jong en oud, man en vrouw, plant en dier, ja zelfs de sterren aan het firmament. Gerechtigheid is: ieder het zijne.

Gerechtigheid in Bijbelse zin is dus een heilige orde, waarin Gods grootheid, liefde en zorg voor al zijn

schepselen zich openbaren. Zij is een orde, waarin het leven tieren, bloeien en zich verlustigen mag. Daarom mondt de schepping uit in de sabbat (Exodus 20: 11).

Binnen die paradijselijke orde is ook de mens geplaatst. Hij mag er wonen en zich geborgen weten. Hij mag er leven als een koninklijk priester. Hij heeft er een thuis. Hij is geen vagebond, geen zwerver, geen ont-heemde, geen dakloze! Geen heerlijker huis om in te wonen, dan Gods Gerechtigheid. De zaligheid van die paradijselijke orde is de hemel.

Dr. W. Aalders (†)

Noot

* Overgenomen uit *Ecclesia*, jaargang 81 (1990) nr. 18

Het kan verkeren (ingezonden)

"Ja, het kan verkeren" schreef drs. J. G. Barnhoorn in zijn bespreking van *Het tegoeid van Miskotte*. Ondergetekende zou in *De Waarheidsvriend* "nog niet zo heel lang geleden" zijn misnoegen hebben geuit over "de groeiende sympathie, die Miskotte in de linkerflank van de Gereformeerde Bond ten deel valt." En nu dan een bundel met positief getoonzette artikelen van "theologen van orthodox-gereformeerden huize", waaronder ook een aantal bonders.

Nu zou ik niet weten aan welk artikel van mijn hand hij denkt als het gaat om zulk een expliciet verwoord misnoegen. Feit is wel dat ik van tijd tot tijd aspecten bij Miskotte en zeker bij diens (maatschappijkritische) epigonen kritisch tot zeer kritisch onder de loep nam. Maar ik heb soms ook herinnerd aan de vermaarde (radio)preek van Miskotte over 'Geloof bij de gratie Gods', die ik al in mijn studententijd met veel indruk las.

Maar Bredero's uitdrukking slaat toch ook wel op de recensie van Barnhoorn zelf, gezien de "krachtige aanbeveling" waarmee hij deze afsluit. Ik neem hem die aanbeveling van het boek niet af. Miskottes theologische, profetische stellingname tegenover eigentijdse ideologieën en machten bijvoorbeeld is ook voor mij blijvend actueel. Maar wel valt te wijzen op de uitgave *Barth, Kohlbrugge, Miskotte – Ontwikkeling of breuk?* (Kok, Kampen 1984), waarin dr. W. Aalders, drs. C. den Boer en (toen nog) drs. A. de Reuver de theologie van deze drie theologen onder het ontleedmes hebben gelegd. In de vraag 'ontwikkeling of breuk?' lag naar mijn oordeel ook het antwoord opgesloten van de man, die jarenlang dit blad stuwde en stuurde. Dus: het kan verkeren; al heb ik overigens in de redactionele lijn van dit orgaan geen verandering kunnen ontdekken.

J. van der Graaf, Huizen

Rectificatie

Helaas is de paginering in enkele afleveringen van *Ecclesia* in de war geraakt. Het dubbelnummer 16/17 heeft als laatste paginanummer 136. Daarop had nummer 18 moeten aansluiten met pagina 137, maar het bleef 121 en ook nummer 19 begon met pagina 121. In nummer 21 is de paginering hersteld: 161 tot 168.

Wie de nummers van ons blad bewaart, doet er goed aan de juiste paginering aan te brengen zodat straks de inhoudsopgave van de hele jaargang geen verwarring meer oplevert.

Excuses voor dit ongemak.

De redactie